BIBLIOTECA P. ARÚS

Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 38 | Barcelona, 30 de setembre del 1938 | Preu: 50 cèntims

MONOLEGS INTERIORS

L'HOSPITAL

«Aviació. Deu bimotors feixistes han bombardejat la ciutat de... Hi ha hagut moltes víctimes entre la població civil.»

Notícia breu, neta, pelada. Hom l'ha sentida de totes les parts del món, l'ha considerada un moment — tan neta i pelada — i l'ha deixada estar en un recó. Coses més urgents — el dinar, el sopar fred, el jazz hot, el festeig, el repapieig de Mr. Chamberlain — reclamen l'atenció del món. La notícia, ben peladeta, s'ha quedat en el seu recó. Ara, que no pot estar-s'hi ben quieta del tot. Treu brots, burxa amb espines de neguit: la florida d'inquietuds — oh, poca cosa, de moment! — ve d'arreu, convergeix — eixam de pensaments momentanis — en aquell hospital.

Sala d'hospital. El doctor avança, dins el vol de bates blanques dels practicants, i els llits lluquen, a banda i banda d'ell, amb llurs ferits. La franca claror que ve dels finestrals està ungida d'una olor indefinible — desinfectants, suors d'angúnia, sofrences de la carn, orins, inhibicions de l'esperit. Alçat un llençol, és descobert el gran embenatge d'una cuixa gairebé desapareguda. Una mà destra buida, dins el tub que sorgeix d'entre les benes, mitja ampolla de dakin. La pacient gemega: «No em posaré mai bona.» «Sí, dona; tot això creixerà — diu maquinalment, passant enllà, una veu jove. —I vós, què?» Una dona d'uns vint anys ocupa aquest llit. Quan li parlen s'enrojola, pensant en la humitat que no pot aturar. Un tros de metralla l'envestí per darrera, esquinçà teixits, burlà ossos, arribà a la bufeta. La dona ha perdut així la retenció natural. Ara, davant del practicant jovenissim — un minyó que és gairebé un infant — no es pot estar d'excusar-se. «Jo abans no ho feia — murmura —; no m'ho feia mai al llit.» «Es clar, dona — diu el noi, divertit, deslligant benes destrament amb les mans pueriles. Troba còmicament supèrflues aquelles commovedores excuses.»

Però tothom ha callat. Fins la cega que es baralla continuament amb la sorda del llit més proper. El doctor — una infermera polida, eficient, li fa costat — s'atura davant d'una mitja mirada ardent que surt d'un coixí. El llençol — tenda protectora contra la vista de l'estrall — és tivat amunt, fins a la cara, fins al front, i només la mirada d'un ull — amb una força ondulada de desvarieig — surt a desafiar el món. Després del bombardeig, tret de les runes, resultà que el minyó s'havia quedat amb mitja cara de menys. Ara, el ferit de l'hospital pensa retortçament dins el seu dolor, al llarg de la seva mirada ardent: «Sóc horrible, quedaré horrible.» I tot ha callat un moment.

Però la visita reprèn, les veus — converses ràpides, instruccions precises — tornen a voltar i a lliscar, mentre els dits netegen, embenen, i els somriures miren d'endolcir. Anem — seguint la via de les veus, seguint el canal profund del dolor — cap a la sala d'operacions. Claror, lluïssors, esquematisme, asèpsia. El doctor, dret, tot blanc de netedat, i la pacient estirada, tota roja de febre. Cal netejar, retallar, raspar aquell peu destroçat. Manca tot el taló, i aquesta absència es reflecteix més amunt, en el jove rostre patèticament contret de sofrença. Entre pellingots sagnosos surten els caps dels tendons. Els flascons, ls eines són a punt. Les àgils mans també. Però abans cal dur la noia ferida en un món de silenci. Les gases de l'anestèsia li emmotllen el rostre, el metall subjectador s'hi aplica. Cauen les gotes d'èter. Patir, patir, patir! La pacient es debat. Cal asfixiar-se en l'anestèsia per no sofrir en l'operació. Després, caldrà tornar al món a patir més...

De l'informe de Mr. Peter Searcher i M. Paul de la Trouvaille: «El darrer bombardeig de la ciutat de... sembla purament adreçat contra la població civil. Es veritat que, a la vora d'un dels llocs on han caigut les bombes, hi ha una fàbrica de sabates, que en moltes lluites han estat considerades com un bon projectil. No és de la nostra incumbència determinar en aquest informe si les sabates són un article que calgui posar en llista en aquest cas com a susceptible de definir un objectiu militar. La nostra opinió és que el bombardeig no anava per les sabates, tenint en compte el fet indubtable que afectà zones de la ciutat on no hi havia altres sabates que les que duien posades els ciutadans. Es clar que aquestes sabates...»

Que gira que tomba. Informe, opi dels pobles. La inquietud del món ja fa nones. La notícia pelada es podreix en el seu recó.

C. A. JORDANA

La retirada dels combatents estrangers

Per J. ROURE-TORENT

L'Assemblea de la Societat de Nacions continua les seves deliberacions enmig del greu trasbals que agita i posa en tensió tot el món. La guerra, per voluntat del feixisme internacional, truca les portes d'Europa i amenaça amb la gran catàstrofe; la debilitat de les velles democràcies, que ha permès l'expoliació d'Abissínia i d'Austria i la tortura d'Espanya i de la Xina, fa esforços immensos, ara, per evitar l'atac a Txecoslovàquia, que ben segur significaria l'extensió de la conflagració. Quan totes les veus clamaven per una acció que deturés els designis abassegadors del feixisme, aquelles que s'havien investit del paper de rectors de la política mundial, no volgueren escoltar-les; i ara, quan gairebé ja no s'hi és a temps, s'adonen de llurs greus errors. La mort plana per damunt Europa i branda arran de testes la seva dalla esmolada; d'ací molt poc, el vai-ve de la dalla pot accionar una mica més a prop de terra i segar vides humanes.

L'Assemblea de la Societat de Nacions es desenvolupa entre aquest ambient tràgic. El món té profundes preocupacions i no s'assabenta de les sessions que celebra. La Societat de Nacions ni tan sols mencionà la desaparició com a poble lliure d'un dels seus membres — Austria — i ara delibera sense tenir coneixement de l'amenaça que pesa damunt Txecoslovàquia i la pau del món. En aquestes condicions, ¿pot ésser una cosa viva que atregui l'atenció i faci estar a tothom amb el cor suspès en espera de resolucions per a salvar la pau? El govern anglès, arrossegant el francès en el seu joc, ha volgut que totes les qüestions greus fossin decidides — fins ara, negligides — per ell, i això ha convertit la Societat de Nacions en una ficció.

No obstant, la veu d'Espanya ha tingut la virtut de fer vibrar l'organisme ginebri. Tan sols les intervencions dels delegats espanyols han donat vida al cos inerme de la Societat de Nacions. El problema espanyol, doncs, continua ocupant el primer pla de l'atenció mundial, no obstant el greu perill que corre el món. Espanya, sempre, ha fet esforços prodigiosos per a salvar la Societat de Nacions, per a prestigiar-la i tornar-li la seva eficàcia. Les proposicions presentades per la delegació espanyola són la més magnífica defensa que s'ha fet de la institució del dret internacional; la presa en consideració d'aquestes proposicions significa tornar la virtualitat a la Societat de Nacions.

Després del Dr. Negrín, Alvarez del Vayo ha ofert a l'organisme de Ginebra la possibilitat de ressurrecció. ¿Les potències voldran acceptar la invitació?

* * *

El govern espanyol ha decidit retirar, immediatament, tots els voluntaris que lluiten, contra la invasió feixista, al costat dels soldats espanyols. El Dr. Negrín exposà dies enrera, la sensacional decisió i, recentment, Julio Alvarez del Vayo ha explicat davant la Sisena Comissió l'abast de la resolució i els mòbils que determinaren a Espanya a plantejar-la a la Societat de Nacions.

Franco refusà la proposta anglo-francesa de retirada dels combatents estrangers allegant que no hi hauria manera de controlar la retirada dels voluntaris enrolats a l'exèrcit republicà. La República, sense esperar l'acció del Comitè de No Intervenció, prescindint del que puguin fer els rebels, ha acordat retirar els seus voluntaris. ¿Què pot adduir, ara, el traïdor Franco per a refusar el pla anglo-francès i negar-se a retirar també el seus "voluntaris"? La República ha posat al descobert la maniobra franquista i que els rengles rebels només poden ésser sostinguts per les tropes regulars i els tècnics d'Itàlia i d'Alemanya i per les forces mores.

Espanya ha fet molt bé de sostreure l'afer del Comitè de Londres. Tots sabem el què és aquest famós Comitè, en el qual no está representada Espanya i sí Itàlia i Alemanya; les conseqüències de la seva existència ens fan sagnar abundantment. La confiança arriba a un límit, altrament, la sotmissió del cas a la Societat de Nacions és un ajut al Comitè de Londres. Com ha remarcat Alvarez del Vayo, la impotència del Comitè de No Intervenció és tal que després d'haver transcorregut sis setmanes des de la resposta negativa del traïdor Franco, malgrat la urgència del cas, el Comitè ni s'ha pogut reunir una sola vegada. La resolució espanyola fa que el Comitè de Londres només s'hagi de preocupar de la retirada dels estrangers d'una sola de les bandes; el pla queda simplificat.

El Govern de la República demana la constitució d'una Comissió internacional designada per la Societat de Nacions per tal que comprovi el lleial compliment de l'acord de retirada de voluntaris pres per ell. Negar-se a formar-la seria una ofensa a Espanya, que tants esforços ha fet per salvar la Societat de Nacions i que mai no ha perdut les esperances que pot tornar a ésser una institució eficient, i una burla al món sencer, perquè indicaria que l'organisme es desentén del que significa contribuir a la pau. Espanya ofereix a la Societat de Nacions una última possibilitat, almenys per molt de temps, de rehabilitació; la Societat de Nacions no pot considerar-ho d'altra manera.

* * *

Espanya retirarà del seu exèrcit els combatents estrangers, els homes que en concepte de voluntaris — com ocorregué a tots els països beligerants durant la guerra europea; l'exèrcit francès solament tenia 10.000 voluntaris catalans — s'oferiren a la República. Franco, en canvi, trobarà, ben segur, una altra excusa per a no retirar els seus pretesos voluntaris; i la decisió dependrà del Comitè de No Intervenció, cosa que significa teixir una espessa terenyina de dilacions, notes, projectes i contraprojectes. Espanya tindrà un exèrcit completament espanyol contra unes forces de majoria italiana, alemanya i mora; la guerra d'invasió no podrà, ja, ésser negada per ningú. I si la resistència és la salvació, el triomf de la República, l'honorabilitat exemplar — com l'acord que comentem— determinarà més aviat o més tard que els Governs dels pobles democràtics es decideixin a complir amb llurs sagrats deures.

EL NOSTRE EXERCIT, AVANÇADA DE TOT UN POBLE

Per FRANCESC TRABAL

Aquests darrers dies l'exèrcit de la República s'ha vist considerablement reforçat amb els ciutadans cridats a files, procedents de les lleves mobilitzades i d'aquells que havien quedat ressagats per motius múltiples. La nostra força militar és avui d'un pes efectiu, i comencem a sentir l'orgull nacional d'haver arribat a posseir-la. Orgull i a la vegada alegria. Alegria de saber que som, tanmateix, un poble que sap defensar-se i que sent l'ideal de llibertat com en qualsevol altra època gloriosa de la nostra història.

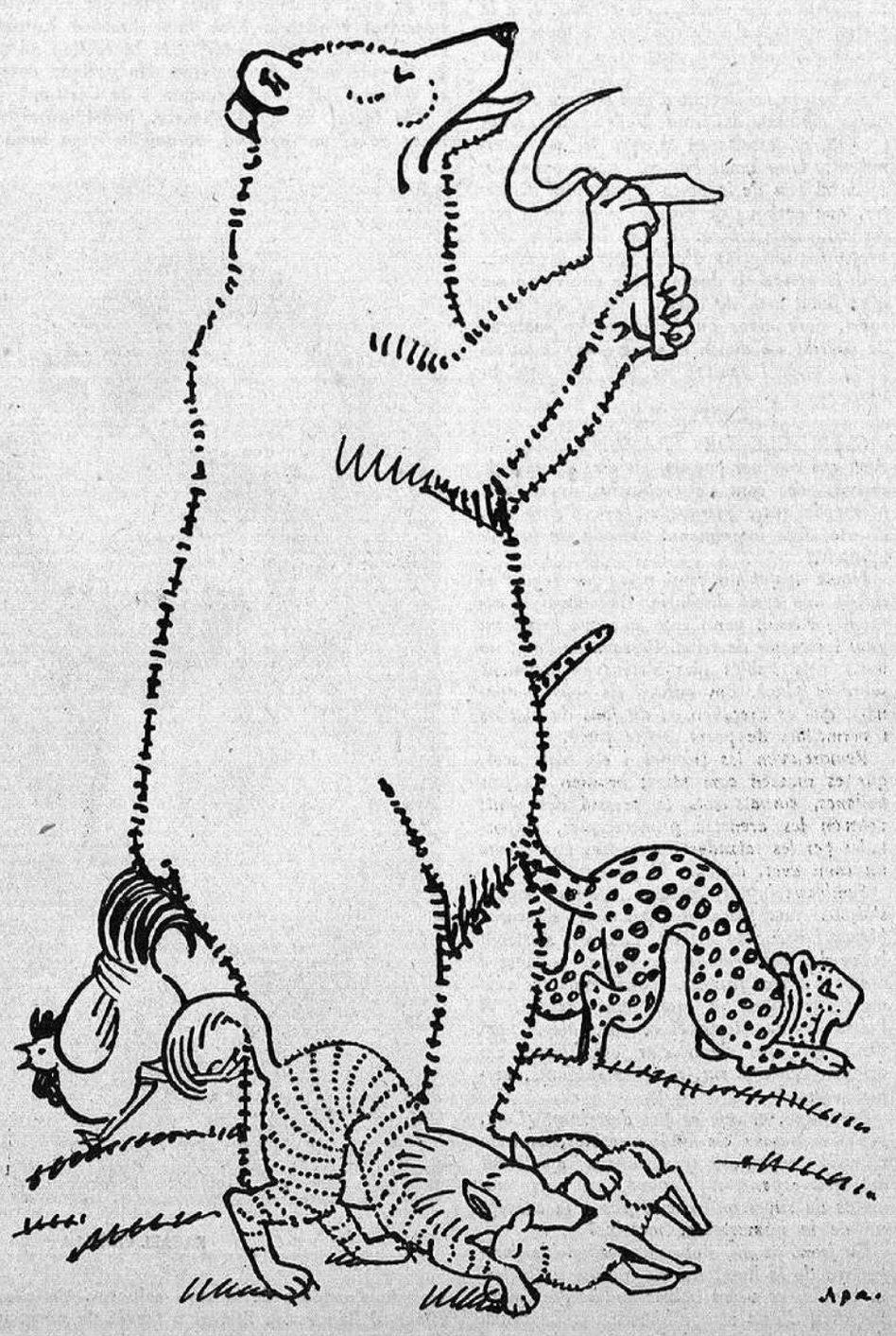
Si comparem l'esperit que anima els soldats de la República, els soldats de Catalunya, que han cuitat a arrenglerar-se al lloc d'honor en les formacions de combat, amb els combatents a sou dels generals de la traïció, hem de sentir, evidentment, plena confiança en el futur del nostre poble. Si comparem els actuals soldats nostres (al cap d'avall igualment animats d'aquell entusiasme que els primers dies sentiren els precursors, els herois voluntaris que formaven les primeres columnes que partiren cap a terres cragoneses), si comparem aquests soldats nostres d'ara amb les estrafolàries "formacions" de gent de totes les races que han llogat per guerrejar els nostres enemics, hem de sentir-nos en veritat optimistes i hem d'afermar més cada dia la confiança que tots plegats tenim en la victòria. Els nostres soldats són les avançades de tot un poble disposat a guanyar-se la independència. Els soldats de l'anomenada "altra banda" no són sinó les darreries de l'escòria de tot el món: d'una escòria que ha de defensar sota la tralla o per una soldada miserable el cagaferro de diverses castes que no tenen ni coratge ni força per imposar per la raó llur ambició.

Mireu els rostres, els soldats recentment incorporats: l'angúnia natural d'una guerra llarga queda velada sota llur mirada clara, llur gest decidit, llur actitud enèrgica. Cada lleva novament cridada sembla més plena de convicció, més abrandada d'ímpetu. I és que el nostre poble no es sorprèn de cada nova crida, perquè tots sabem per endavant que estem cridats, i tots estem atents al moment que ha d'arribar-nos l'avís per cuitar al nostre lloc, en plena responsabilitat de quin ha d'ésser el nostre rol en aquesta contesa, fins que la victòria ens somrigui.

Es per això que si a fora causaren impressió les declaracions del President Negrín, fetes a Ginebra davant els representants de tot el món, a casa nostra el ressò no sorprengué ningú. Les paraules del President del Consell de la República en la tribuna de la Societat de les Nacions, que anunciaven la retirada immediata de tots els estrangers que lluiten al costat nostre, són l'expressió diàfana de la confiança, de l'estat d'esperit de tot el poble espanyol, de tot el poble català. El President Negrín compta per arribar a la Victòria amb els ciutadans de la República i sap que no n'hi fallarà ni un.

En canvi, ¿quina serà la rèplica de l'enemic? ¿Quina serà l'actitud que prendran els generals de Franco? ¿Es possible que, per la seva banda, imitin aquest gest? ¿Es que poden imitar-lo? Heus ací la nostra força. Nosaltres estem segurs que amb la nostra gent hem de guanyar. Els que s'havien fet illusions de prendre'ns aquesta victòria, estan segurs que, amb "la seva gent" només, han de perdre. No s'atreviran a prescindir de les legions estrangeres de combatents perquè per poca imaginació que tinguin es donen perfecte compte de com quedarien els seus exèrcits. No poden "llicenciar" les tropes estrangeres perquè en realitat són llur única força. Per no confessar davant el món llur fracàs, els generals de Franco lliuraren a mans estrangeres el domini que ells havien imposat en el territori que els quedava. I és aquesta llur més gran traïció: vengueren a l'estranger la seva pròpia pàtria. I ara són impotents, ara són incapaços de tenir-lo per ells sols. Necessiten no solament d'Estats Majors estrangers, sinó de soldats estrangers per lluitar contra els soldats d'Espanya. Si poguessin fer com el President Negrín, la guerra s'hauria acabat tot seguit, la guerra que ells desencadenaren s'acabaria automàticament, perquè contra els espanyols de la República no trobarien cap altra mena d'espanyols que volguessin oferir llur pit; els únics espanyols que en tindrien ganes no tindrien aquell mínim de coratge que es necessita per a la lluita. La gent de Franco són d'aquella gent que en català popular es diu: "afanyem-nos i... aneu-hi!" D'aquella gent que en lloc de lluitar necessita encara d'esclaus que lluitin per ells. I nosaltres, com ells, sabem tots plegats que han passat benauradament aquells temps que això era possible.

No. L'exèrcit enemic no llicenciarà les tropes estrangeres. Però la República, així com ha sabut oposar als exèrcits invasors un Exèrcit popular, acabarà per abocar damunt els camps enemics un Exèrcit que serà tot el poble en armes, fins aixafar materialment totes les divisions, totes les allaus que lluiten enfront nostre sense cap ideal, sense cap convicció, sense ganes d'oposar-se al dret i al deure que ha mobilitzat com un sol home tots els patriotes.

LA MORAL EN IMATGES, per APA

Faula de l'ós que anava fent-se gran i de les altres bèsties que anaven enxiquint-se

PAISATGE ESPANYOL

AIGÜES MORTES

L'ALBUFERA. — *Passat Catarroja, m'han saludat, amplament, amb les seves ondulacions, els blats rossos. En alguns trossos, l'alt forment s'ajeia a claps sota la pluja que començava a caure.*

Travesso Sella, i, en sortir-ne, em trobo davant d'un paisatge totalment canviat. Davant meu, s'estén una gran extensió de terreny tot pla, i en el fons de tot, s'endevina, més que no es veu, l'Albufera.

Sota el cel plujós, reposen les aigües quietes. Pels lliris i una infinitat de minúscules flors grogues, pots seguir el curs dels canals enfonsats, coberts d'herbes aquàtiques. Caminant-hi pels marges, et salten dels peus centenars de granotes i serps d'aigua, que cauen al rec, després d'un perfecte capbussó, amb un so glauc.

La plana, vastíssima, és llisa, nua; només, molt de tant en tant, hi ha un desmai que besa l'aigua amb les seves branques extremes. Un cop a l'Albufera, et sobta la gran quietud de l'aigua. Per les vores i cap a dins, la boga hi fa com petites illes. Allà hi croen, incessantment, innúmeres granotes; hi canten tota mena d'ocells aquàtics. Tot d'una els veus passar rabents, a flor d'aigua, amb llur cos d'un blau intensíssim, i es posen dalt dels brins que surten per damunt de l'aigua.

Les barraques dels pescadors, amb sostre de palla d'arròs, tenen encara la mateixa forma de les cabanyes lacustres dels homes prehistòrics.

He agafat una de les barquetes, de quilla plana, que hi havia en un canal i he bogat, a través del llac, vers les muntanyes del Sud, embolcallades de boira. Inútilment, però, he cercat la llum, sota la pluja, en la gran solitud d'aquesta tarda.

NATZARET. — *Aquesta tarda he passat pel barri marítim de Natzaret. Feia algun temps que hi havia passat. Això ha fet que notés moltes cases destruïdes de poc. I és que l'alarma que hi ha hagut aquest matí a València, ha estat deguda al furiós bombardeig d'aquesta barriada.*

Passava pel carrer principal, i, a cada pas, veia els efectes terribles de les bombes. Una d'elles havia caigut en una botiga, on s'havia de repartir l'oli de la tarda. Es veien les cítres esventrades i l'oli per terra. D'un tros lluny, encara en senties l'olor.

Les cases de prop del refugi eren atapeïdes de llits. I, sobre el refugi mateix — que tenia la forma d'una piràmide azteca — es veien tot de màrfegues, esteses al sol. Més enllà, un home d'edat es queixava de què li havien destruït la casa, que havia aixecat amb els estalvis de tota la seva vida de treball.

Després, he sortit al camp, i he caminat entre les barraques i la mar, fins arribar als arrossars. Aquí no cal que hi cerqués el color de l'horta. Els pobles i les muntanyes s'esfumen en la llunyania. Només veus que el miralleig de l'aigua entollada dels camps d'arròs, sota el sol intens. Pel mig dels camps, inundats, passa la carretera i t'estranya veure passar els carros i els camions com per sobre un llac. Ajuden a donar aquesta sensació, el pas de les barques que hi han al llarg dels canals que no es veuen.

En aquests llocs contrasta vivament la verdor d'una parra o d'una figuera al costat d'una barraca blanca. Al peu de la porta, floreixen els rosers i els gerains. I, a la platja, s'arrapen a l'arena fina, estepes i altres plantes de flors grogues, i uns quants pins bords.

De retorn, al davant d'una barraca un noi llegia una carta del front. Vells i velles, noies i criatures, escoltaven la seva lectura intermitent. Una noia bonica, tota arreglada, sortia al peu de la porta a preguntar al carter, que acabava de passar, si hi havia res. Aquest, anava dient a un llaurador, que preparava un camp d'arròs, per a la plantà, *amb la petaca als dits: «A mi encara no me n'ha faltat mai, de tabac... No és que me'n sobri, però eixos que treballen en material de guerra, me donen algun cigarret quan els porte carta. I sempre ne tinc per anar tirant.»*

CREPUSCLES

CLEPUSCLE DE TRAMUNTANA. — *Ah!, qui caminar pogués, els dies d'una vida serena, de cara als crepuscles incendiats! Meravella entre meravelles, era, l'altre dia, l'horta, sota la immensa alenada de la tramuntana.*

Havia agafat un camí nou, que seguia el riu, a una certa distància. Caminava de cara al fortíssim vent, que aixecava arreu un gran remorejar de selva. Passava de llarg, no lluny dels pobles que s'elevaven lleument sobre la plana. Em mirava els seus campanars, que es dreçaven en un fons de blavors i vermellors de posta, sense parió.

Remorejaven les fronde i els blats secs, que es movien com mars; brunien els fins pollancs, corbats sota la pressió del vent; volaven les orenetes primerenques, emportades per les ratxades impetuoses i jo seguia un camí dret, de vora al ponent.

Semblava infinit, el camí... A una banda, s'alçava una filera de pollancs, d'escorça blanca i brancada exigua. Després, s'estenia la verdor dels camps, i altres pollancs i camps i arbres fruiters. I, més enllà, es veia un poble sobre un promontori extens. A l'altra banda, tenia el canyar, ajegut pel vent, que, per algun clar escadusser, em deixava veure el riu, d'aigües rutilants, vermellenques.

Fins aquí, el que es pot descriure. ¿Com, però, expressar els imponderables, aquesta vibració misteriosa que s'anava apoderant del meu esperit, i l'elevava, en uns moments de superconsciència, fins a la concepció de la immortalitat mateixa?

En front de mi, s'obria la insondable perspectiva de la llum. En els confins de la terra visible, es veien baixes ondulacions muntanyoses, d'una blavor immaterial. La visual de la meva mirada, abastava, alhora, al lluny, els camps i els arbres, el color perla meravellós de ponent i l'estel de la tarda.

Arribat a la recolzada del riu, l'estel es reflexava en les aigües lluminoses, que tremolaven, arremolinades pel vent.

Les ombres envaïen lentament el paisatge, que encara el vent agitava la renglera de pollancs del meu camí, que em feien venir a la memòria un paisatge inoblidable d'Hobbema.

CREPUSCLE QUIET. — *Ahir, a l'hora que el sol va a la posta, caminava ribera del Túria amunt. Petjava l'arena fina de les seves riberes, entremig dels canyars verds. L'aigua lenta del riu, tenia, en el seu si, correnties d'or. En un petit meandre, feien capbussons dos adolescents, que escoltaven la pròpia veu, sorpresos, ells mateixos, del ressò greu que tenia en la gran diafanitat i quietud de l'atmosfera.*

Vaig tirar, un tros, pel mig dels camps. M'hi esperava una forta bafarada d'alfals posat a secar. El sol s'era amagat, gairebé, i l'obagor enviava la profusió verda de tota mena d'arbres fruiters: figueres, albercoquers, presseguers, cirerers, pruneres...

Al cap de poca estona de caminar, em vaig trobar davant d'una magnífica recolzada del riu, que, dintre la seva ampla corba, encloïa una massa de verdor imposant.

A primer terme, tenia les amples aigües de la presa d'un molí. Després venia la verdor del canyar; al darrera, la verda ufanor dels farratges, tancats per la tofa verda de la salzareda; i, més enllà, verdor de camps i d'arbres fruiters. «Verde que te quiero, verde...» que cantava García Lorca.

En mig d'aquesta profusió de verdor, s'aixecaven cel amunt, els pollancs. Se'n veia, sobretot, un d'altíssim, que només tenia, dalt de tot, quatre branques amb unes quantes fulles, com un plomall.

Al fons de tot, darrera una línia de blavors suaus, el ponent havia deixat un rastre de llum d'un roig vivíssim. Tot era quiet, ni una fulla d'arbre es movia. Volaven els rats-penats i les granotes croaven.

I jo m'astorava de constatar aquest secret acord que hi ha entre l'ànima dels paisatges i la dels homes. També ells tenen els seus moments de genial inspiració, i altres d'incomprensible davallada. De vegades són contemplatius, i d'altres, actius, destructius, revolucionaris. Ahir m'elevaven les coses vers l'acció heroica, i avui m'aquieten fins a la vegetalitat.

CREPUSCLE METAFISIC. — *Cap al tard, els núvols i les boires eren com mantells i vels de seda, rosats i tènues, damunt del paisatge. Darrera els núvols ponentins l'esfera rogent del sol descendia ràpidament. En els blats, els grills feien sentir la veu de la nit.*

Fosa la llum, closa la nit, els núvols i les boires pesaven plúmbeament sobre una terra tendra. Entre llurs clarianes, però, cap a la part de ponent, es veien uns espais clars, com per deixar respirar el somni, el pobre somni de l'home!

Jo baixava per un camí, seguint una cèquia. Passava sota una volta de verdor. Entre les branques, cantaven els rossinyols, acompanyant l'etern escolament de l'aigua.

Un cop vaig ésser fora de la volta humida dels arbres, la sentor de les acàcies i dels tarongers en flor, va estar a punt de despertar el meu somni. Vaig donar una ullada, però, a l'altura, i per una d'aquelles clarianes, vaig veure un estel. I vaig pensar, i em vaig turmentar, i, amb Leopardi, em vaig preguntar: «E io que sono?» I un avenç s'obria dintre meu, i el meu somni hi queia com el cos sembla fer-ho en un malson.

Vaig anar caminant en la nit, cada cop més obscura, llevat d'allà on les clapes lluminoses esdevenien cada vegada més lleus. Em feia l'efecte d'ésser el primer home, caminant en la primera nit del Temps.

De cop, em vaig trobar davant d'una construcció que em produí un efecte fantàstic. Era una muralla quadrada, alta i ferma, d'una sola peça. I en el seu clos, al bell mig, s'aixecaven, junts, com volent-se fer companyia l'un a l'altre, hi havia una dotzena de xiprers. Uns eren més alts que els altres i se succeïen en ascendent gradació. Era un cementiri de poble, però, de fora, no es veien ninxols; només es veien muralles i xiprers.

El meu somni es volia tornar a elevar, però el dolor que expressaven els xiprers i la mort que tancaven els murs grisos i compactes, no li permetien més que algun vol arran de terra. Així feia la viu-viu en mi, quan una llumeneta molt viva féu que m'inclinés fins el marge d'una regadora. Era una cuca de llum. Més enllà en vaig veure una altre i una altra. I en vaig anar trobant per tots els foscos camins que seguia. I em preguntava novament: «E io que sono?», quan arribà a les meves orelles el so monstruós de les sirenes d'alarma.

M'esqueia vora el riu. Vaig veure com s'encenia un reflector darrera l'arbreda. Semblava un nou sol ixent.

No trigà, però, a arribar a mi el soroll de les explosions. Seguides i nombroses, de tan fortes feien tremolar la terra. Era l'aviació enemiga, que sobrevolava Sagunt.

I en el fons més ignot de mi, tremolava — infinitament petita, com una cuca de llum — la meva consciència d'home, format pel món antic i influenciat pel Cristianisme. Jo pensava i a l'entorn es tornava a obrir l'abim, el terrible gouffre de Pascal, i, amb ell, em deia que «Crist agonitzaria fins a la fi del món».

Ara sí que era ben inútil esperar que el somni aixequés el vol. Romania, arraulit, sota la capa de la nit nuvolosa i el ressò de la barbàrie. Del cel havien desaparegut ja, feia estona, les clarors, per on ell es creia poder respirar. Amb tot, es va estar a la que salta dintre meu, tota la llarga nit d'insomni. De tal manera que, ja adormit, prengué la forma d'una noia rossa i fina. Quina finor de pell, la del somni! Josep SOL

LLETRES DEL FRONT

SOTA EL CEL PIRENENC

A estones, i mentre els soldats descansen de la fatiga dels combats recents, fa goig de veure les magnífiques pinedes de la muntanya pirenenca. Fa goig, no pas pel paisatge — color, llum, amplitud, silenci —, tan arrelat a l'ànima de Catalunya. D'aquesta terra nostra, d'un contrast permanent, entre aspre i dolç, amic i adust, que alhora que fa la guerra desitja la pau, sinó per l'ambient que hi sura.

El campament instal·lat al recer de la pineda, a frec d'un cel blau i clar com un mirall, gairebé sembla una gran llar amb una gran família, en la qual, igual com en la família que cadascú de nosaltres hem deixat a reraguarda, hom troba pares i germans, amics i coneguts. Sembla un petit poble. Organitzat d'una tal faisó, que, en aquest poble-campament no hi ha odis, ni recels, entre els veïns. La distribució dels queviures és feta equitativament i l'autoritat no es veu minimitzada per coaccions i defectes, tothora perniciosos. La vida del campament, no és, naturalment, una vida planera. Té les seves incomoditats. I oimés, quan la línia de foc és a curta distància. Hi existeix, però, la gran virtut de la superació. Sovint, i especialment a l'hora del descans, quan la nit, catifa argentada de milers i milers d'estrelles, s'aboca al damunt de les xavoles, els "estiuejants" s'agrupen en redols i la gresca pren proporcions insospitades. L'un riu, l'altre canta, el de més enllà recita versos. Tots plegats s'obliden de la guerra. De tant en tant, només, es fa un silenci. Sembla més gran aquest silenci, si aleshores hom guaita els estels. Perquè hom té la impressió que vulguin plorar aquests estels i gairebé els agafaries amb els dits.

* * *

Després...

Quan ja la nit s'ha fet ben closa, a dintre del poble-campament, s'hi han construït centenars d'altres petits pobles. Són les xavoles. Petites llars que tots els soldats estimen, perquè són com una cosa imprescindible, un petit món en el qual la guerra els fa viure. I és aleshores quan arriba l'hora dels records, de les llàgrimes ofegades, de l'enyor despert al secret d'aquell silenci que ningú no sabria mai interpretar. Que tothom desconeix perquè són silencis fets d'enyor, en set d'amors llunyans; en una paraula: d'absència.

Entrem-hi, a alguna d'aquestes xavoles. D'antuvi, una dansa d'ombres anirà projectant-se al davant vostre. Reflex d'unes filagarses de llum que, a intervals, arriben del defora, mentre les fogades van morint-se suaument sota la vigilància d'unes estrelles en fugida... A poc a poc, l'esguard s'hi familiaritza. Ja definiu els objectes. Les ombres són una mica més clares i el silenci no és tan trist. Les paraules suren, ara, com a gotes de pluja caigudes sobre cristall. Les veus pregunten i responen, confidents. El secret va esvaint-se. Sabeu, aviat, el que volíeu saber.

* * *

—Enyores la reraguarda, minyó?

—Que us diria, jo! Potser sí, potser no!

—No hi tens família?

—Sí, prou!

—I doncs?

El xicotet, que a la nostra primera pregunta s'ha incorporat del jaç, ens guaita ara. Els ulls li lluen dins la foscor de la xavola, com abans ho feien aquells estels fets fonedissos enllà de les carenes retallades.

—Sí. Sento desigs de veure la família, d'abraçar els meus, de veure, encara que només fos unes hores, la vida d'ells. Però...

—Però, què?

—Aquí tinc una altra família. Amb un pare que és el Capità i uns germans que ens estimem força.

—I per què us estimeu?

—Perquè hem viscut plegats l'hora dolorosa de la guerra. Hem vist als nostres peus com altres germans queien. Com la sang ens esgarrifava els ulls. Viure una vida constant de perills és una cosa que et lliga. Bo i tant com no et pugui lligar la sang de la teva pròpia família.

—Bé. Es cert! Però, aquí les muntanyes són inhòspites i mai no hi trobaràs allò que a ciutat trobaries...

—Teniu raó. I és això, tot just, el que més ens arrapa a la muntanya. O hi anem tots, a ciutat, o no hi anem ningú. Això no vol pas dir que si ens donen un permís, el rebutgem. Però un cop el permís esgotat el deure ens crida altre cop a muntanya i a viure amb els nostres germans. Si no ho féssim així, els feixistes passarien i tampoc a ciutat no es podria viure, si ells hi arribaven...

L'eco d'aquestes paraules ha semblat que engrandia la xavola. Ens ha arribat a dintre, molt endins nostre, com una lliçó. La terrible lliçó d'aquesta guerra, que des del Pireneu estant ens fa sentir més coratjosos i estimar més la nostra terra... Terra de llibertat i d'heroismes, de renunciaments i de sacrifici constant...

* * *

No importa que la terra sigui dura, i el fred s'entafori per les escletxes, i les muntanyes del Pireneu, a l'hivern, es prometin inhòspites. Els soldats, colze a colze, cos contra cos, s'arreceren i s'acompanyen mútuament en el silenci llarguíssim d'aquesta nit interminable. Tots els pits bleixen uniformes, i els pensaments, en el moment d'anar de la vida a la mort, de la lucidesa al somni, hauran fugit lluny, terres enllà del Pireneu embolcallats de records i d'imatges, els quals, donaran demà al braç del combatent la força necessària per a continuar la lluita.

Mentrestant, quants no n'hi haurà a la reraguarda que oblidaran que existeixen unes muntanyes on cada dia centenars de soldats hi claven el pic i hi afermen el peu per evitar que l'invasor les trepitgi?

Joan CID I MULET

A la llibertat

Quan se't somnia, els rostres humans
s'obren d'adolescència i alegria,
s'estufen en niu les mans
i s'anticipa la llum del dia.

Sangs vessades et coronen d'espigues
i t'aixequen segles de suors.
En ton cor de terra viuen les formigues
de ferro dels treballadors.

Suscites el tro del combat,
fas de les tempestes banderes
i de l'albada una llum de deliris certs.

L'Home ta veu escolta, meravellat.
Ta veu que omple la història de primaveres
i de llavors i cims els deserts.

Agustí BARTRA

DOCUMENTS HISTORICS

"LOS DE AYER", DE RAFAEL VIDIELLA

Heus ací un llibre — llibre excellent per tots conceptes — en el qual s'apleguen dues qualitats substancials: el valor documental i històric i el valor literari. Rafael Vidiella, amb la seva novella "Los de ayer", ens fa reviure un període determinant de la vida social barcelonina. Un període determinant que, avui, té tota la força de l'exemple i de l'estímul.

El lector es dóna compte, immediatament, que l'autor del llibre no és un inventiu, perquè la força imperiosa d'una realitat

RAFAEL VIDIELLA

viscuda s'apodera de la seva voluntat. Vidiella, que demostra dominar el llenguatge literari a través de narracions que, pel fet en si, podrien ésser repulsives — quin verisme no hi ha en les pàgines riques en matisos de "Los de ayer"! — ha excelHit en el difícil comès de presentar al nu episodis en el curs dels quals resta subtilment dibuixada tota la tragèdia dels baixos fons socials barcelonins d'una època — per a evitar el retorn a la qual lluitem — en la que el proletariat català lluitava aferrissadament per sortir del caos a què l'havien sotmès els qui s'enriquien a costa de la seva sang.

Rafael Vidiella conta el que ha vist — allò de què ha estat testimoni o actor — i ho conta sense eufemismes retòrics. Si "Los de ayer" és un veritable document històrico-literari, no per això la seva profunditat està supeditada al concepte retòric. No. Vidiella arriba a dominar l'interès del lector en el curs d'una veritat específica. Ha pogut cobrir amb una finíssima vestidura literària la carn tremolosa i lívida dels fets, però mai no els ha desfigurat. Ni els trets psicològics dels personatges que hi desfilen, tots ells empesos pel designi de l'època, es desdibuixen en cap moment.

L'ambient hi és descrit amb pinzellades justes. Cap dels colors de què es compon la gamma de matisos de "Los de ayer" ha estat usat per Vidiella amb determinada complaença. La pintura és exacta i, segons les circumstàncies, el tràgic domina sobre l'episòdic com a conseqüència lògica de la realitat. Per altra banda, "Los de ayer" es manté, en conjunt, equidistant de l'optimisme i el pessimisme, com a resultat de la seva indiscutible objectivitat. Algú, desenfocant capriciosament l'episòdic de l'eix al voltant del qual gira el conjunt educador del llibre, hi ha volgut veure una determinada influència anarquista. Lamentable error d'incomprensió i, més lamentable encara, d'anàlisi, car tota l'obra respira — ja ho hem dit — una marcada objectivitat que, sense pretendre-ho, es converteix en alliçonadora.

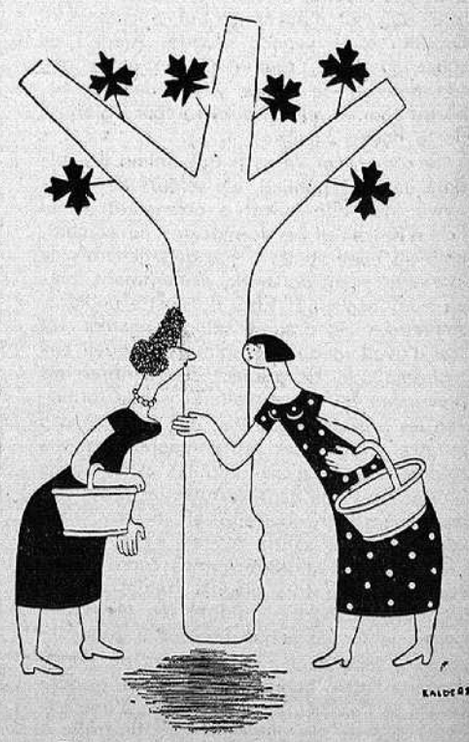
Un altre dels valors positius d'aquest llibre és la seva arrelada humanitat. Vidiella no preté crear ídols, ni dibuixar monstres. Les figures prenen, per si mateixes, la proporció que els correspon. Són els fets, és la realitat, allò que ofereix al lector la característica justa de cadascuna d'elles. Hi ha, certament, personatges simpàtics i n'hi ha de repulsius. No podia ésser d'altra manera, tota vegada que la simpatia o la repulsió neixen de la seva pròpia, sense que l'autor hi hagi posat cap mena d'influència subjectiva per a desenfocar la peculiarísima psicologia dels tipus centrals de la novella. I aquesta és, possiblement, la més difícil de les tasques reservades a un novellista.

Rafael Vidiella ens fa reviure — quina varietat de records ens evoca! — la Barcelona agitada de la Gran Guerra. Políticament, socialment, en tots els aspectes de la seva activitat, la ciutat s'agitava en un ambient de vici, de dolor i de tragèdia. De la intimitat de la llar, el tràgic sortí al carrer i, a poc a poc, es creà un ambient de reacció superativa que ha estat la base d'una positiva reacció proletària. Per això avui, al cap de vint anys, l'aportació que d'aquells episodis fa Rafael Vidiella en "Los de ayer" no pot ésser més oportuna. I la seva oportunitat rau, precisament, en allò que d'alliçonadors tenen els fets que s'hi descriuen i les conseqüències que cal treure d'aquella realitat tràgica. "Los de ayer", doncs, és el llibre del moment, convertit en document real i viu d'una època a la qual no podem retornar i que és, en definitiva, la que els traïdors Franco i Martínez Anido defensen contra la voluntat, reiteradament manifestada, del poble espanyol.

Complementen aquest magnífic llibre del camarada Rafael Vidiella, unes illustracions molt adients del dibuixant Duban, que contribueixen a arrodonir el conjunt de l'obra.

"Los de ayer" ha estat pulcrament editada per l'editorial "Nuestro Pueblo".

Manuel VALLDEPERES

— Estem esverats. Tenim un alemany al tercer pis i ens temem que aplicaran l'«anschlus».

ELS ESCRIPTORS CATALANS A LA DEFENSA DE LLUR PERSONALITAT I LLURS INTERESSOS

Dies pssats dos companys vingueren a sol·licitar-me l'adhesió a un projecte d'agrupació dels autors teatrals que tindria per principal finalitat fer sentir la presència personal i activa, en el petit món de la nostra escena, del nucli d'escriptors vivents que dins el darrer quart de segle han mantingut la tradició iniciada per Frederic Soler i continuada — anomeno només les figures més destacades — per Angel Guimerà, Ignasi Iglésies i Santiago Rossinyol.

Els meus visitants, per a convèncer-me de la necessitat imperiosa del reeiximent de llur iniciativa, esgrimiren una llarga sèrie d'arguments alguns dels quals vaig trobar d'una innegable consistència. Retregueren el fet que l'escena vernacla s'hagi nodrit i hagi viscut — àdhuc esplèndidament quan ha obeït unes directrius intel·ligents — de les obres d'una promoció sorgida quan els tres autors cabdals del país entraren en un període de manifesta decadència, o bé la mort se'ls endugué; promoció la qual no sols mantingué en tot l'esclat la dignitat del nostre teatre, sinó que en més d'una ocasió la superà. Em recordaren èxits assenyalats des del punt de mira artístic i d'altres inoblidables des de l'econòmic. I si entre els primers citaven obres que no farien cap mal paper en literatures més cultivades que la nostra, entre els segons esmentaven una llista de comèdies que durant aquest període han depassat de la centena representació, llista la qual, pensava jo, mentre la cantaven, caldria que resseguissin, com a remei infal·lible per a llur amnèsia, tots aquells que en la recent enquesta de "La Rambla" s'han complagut a donar per mort i enterrat el teatre català d'ençà que s'apagaren les resplendors dels seus tres astres de màxima popularitat.

Em deien, aquells amics, que cal reivindicar per a aquelles obres que en siguin dignes l'honor de figurar en els repertoris de les companyies, per bé que no siguin estrenades pel primer actor o la primera actriu que hi figurin. Que per a aconseguir aquesta reivindicació, hauria de fer-se una revisió de la producció de cada autor en els darrers trenta anys, i amb l'historial de cada obra davant els ulls, seleccionar escrupolosament i reclamar la reestrena de totes les que és injust tenir oblidades i moltes de les quals poden competir amb avantatge amb altres que figuren contínuament en els cartells sense altra motivació que estar compreses entre les que el galan o la dama aprengueren quan eren joves.

Fonamentaven, amb la veu velada per una tristesa que els venià del cor, en la desestimació que hom té per als autors que encara es troben — i són la majoria — en la plenitud de llurs facultats creadores i en la maduresa de llur talent, el fet que la passió i la il·lusió que sentien pel teatre es transformés en un avorriment que qui sap les obres que pot haver malograt. Desestimació que si no els feria gaire endins quan provenia dels qui en els primers temps de la revolta es convertiren en àrbitres del teatre i cuitaren a fer-ne una "indústria" — tot conservant, però, com un "art" els transports en carro —, els punyeix en constatar-ne la persistència quan l'espectacle escènic ha passat al control d'un organisme oficial.

Afegien encara que els que han romàs fidels a Catalunya — també en aquest cas són majoria — no volen ésser confosos amb els quatre o cinc que han desertat. I que disposats com estan a seguir oferint a la seva terra l'esforç de la seva voluntat i l'ajut dels seus coneixements i de la seva experiència, volen reclamar llur facultat d'intervenir i de controlar totes les qüestions que afecten al nostre teatre. I no pas amb mires a càrrecs retribuïts, sinó generosament, continuant una de les més belles tradicions del país, la cultura del qual tant i tant ha d'agrair al desinterès i al sacrifici dels homes més destacats intel·lectualment de les seves millors èpoques de sentiment patriòtic.

Defensaven amb una fogositat colpidora la teoria del més vast eclecticisme i no tenien un mot de repudi ni per cap company ni per cap gènere dels diversos que es cultiven en el teatre. Pretenen que en l'organisme projectat hi sigui tothom, des de l'intel·lectual més depurat a l'escriptor de popularitat més acusada. "Tots — em digueren — com a autors professionals ens mereixen la mateixa consideració. El nostre país és massa deficitari, encara, en cultura, perquè pugui sotmetre-se'l a una disciplina artística que pugnaria amb la seva incipient formació. Cadascun, des del seu lloc, acompleix una tasca que en un teatre com el nostre, sense tradició, en perfecta solució de continuïtat, ha d'ésser tinguda en compte i, fins i tot, actualment, estimulada."

"Volem — deien — que els uns i els altres se sentin forçats a reprendre llur producció, la qual cosa no necessitarà gaires incentius així que tinguin fe en que llurs quartilles no han de restar en el fons d'un calaix. Per a arribar-hi, no s'ha de cedir fins que Barcelona compti amb una sala per a cadascun dels diversos gèneres teatrals, en català, com hi ha hagut en moltes altres ocasions, quan la ciutat no comptava amb un cens d'habitants com el que té ara. Llavors podrem veure si Catalunya té o no té autors i si són o no capacitats per portar problemes vius a l'escena i si són o no capaços de mobilitzar el públic — afegien —. I si caldrá estripar gaires túniques més, mentre s'esperen els valors que puguin sorgir de la promoció nova..."

* * *

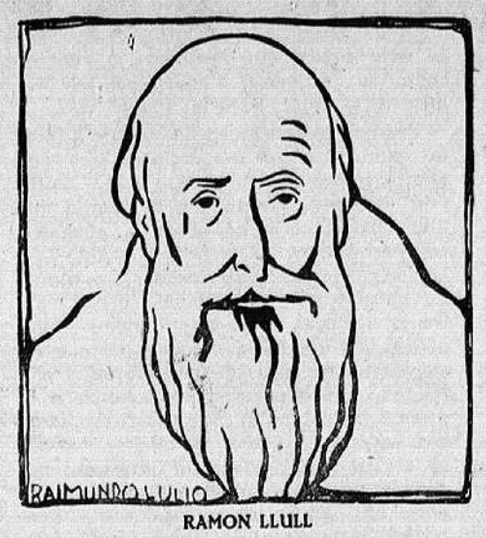
Encara em digueren què sé jo quantes coses més, totes elles tan apassionadores com les que he anat recordant mentre escric. Vaig accedir, no caldria ni dir-ho, al prec que vingueren a fer-me i vaig doldre'm de l'únic defecte que trobava a la iniciativa: el seu retard. Van prometre'm que el corregirien amb una actuació activa que faci guanyar tant com se pugui del temps perdut. Llavors no vaig oposar cap inconvenient a que anessin, també, en nom meu, a explicar llur magnífic programa a altres companys de la meva confiança. Per a algun d'ells, d'esperit materialista, vaig suggerir-los la idea de dir-li que el nostre agrupament també podria acabar, si s'ho proposava, amb el fet inexplicable entre civilitzats que un autor dramàtic, després d'una llarga vida al servei del teatre d'un país, i amb una llista d'obres que, bones, mediocres o dolentes foren escrites amb un mateix neguit i un renovat afany de superació i estrenades en escenaris de primera categoria d'una ciutat de primer ordre, cobri cada mes, per drets de propietat intel·lectual, una quantitat aproximada a la que percep cada dia la camarada que té cura del wàter d'un teatre o el més modest dels funcionaris de l'organisme que li administra l'esmentada propietat, per al manteniment dels quals— tot s'ha encarit tant!—li és retingut un vint per cent més del que se li retenia abans de la revolta, o sigui la quarta part d'allò que paguen els teatres i les entitats particulars que paguen, d'acord amb unes tarifes que ja regien deu anys enrera.

Avelí ARTIS

EL NACIONALISME DE XAVIER LLORENS

Francesc Xavier Llorens i Barba, el màxim continuador modern de la tradició luliana que semblava que amb la decadència de Catalunya s'havia perdut per sempre, apertany a la generació de la primera meitat del segle XIX, quan la terra catalana renaixia, emprant no sols com a instrument de cultutura i de desenvolupament espiritual la llengua castellana, adoptada oficialment per l'Estat, sinó considerant que Castella i Catalunya formen un tot nacional, polític i administratiu amb les altres terres hispàniques, siguin de la llengua que siguin, conjunt total, que Balmes, l'home de l'època que parla expressament d'aquesta concepció nacionalista centralista, considera no sols com a establert per sempre, sinó conforme, com ell mateix diu, als corrents universalistes de l'època, que per cert, com sabem, aviat tenia de canviar de direcció a tot arreu, perquè mentre Balmes escrivia aquestes paraules que no l'acrediten pas de profeta, aquest canvi ja començava.

Piferrer, el primer que es va proposar la història de la corona d'Aragó, com després va realitzar Víctor Balaguer, acceptava el fet consumat del centralisme, no com una pèrdua, sinó com un guany que les terres de parla catalana feien, en fondre's definitivament en la llengua castellana. La unitat nacional espanyola, acceptada com a base indiscutible i fins proposada a les Corts de Càdiç pel doctor Dou, que les va presidir, i per Capmany, que les volia informar a base que, dintre de la unitat assolida, Espanya acceptés la constitució de la confederació catalano-aragonesa, que ell proposava, contra els corrents afrancesats de l'època.

RAMON LLULL

Manuel Milà i Fontanals, el que per haver viscut més que els altres del seu temps va tenir d'acabar acceptant l'ús literari de la nostra llengua, que ell tant havia contribuït a desterrar, reivindicada per Rubió i Ors, amb el nom del Gaiter del Llobregat, deia que les obres científiques s'havien d'escriure en castellà, deixant el català per als esplais literaris de la poesia.

Al bell mig d'aquesta ambició, el continuador de la ciència universal catalana, que, sense conèixer a Ramon Llull ni a Ramon Sibiuda, que el seu deixeble Marcelli Menéndez i Pelayo li va descobrir, perquè són dos noms que avui en moltes històries de la filosofia encara no hi figuren, com no figuren en el compendi de la història de filosofia de Balmes, que es limita a anomenar de pas a Ramon Llull, va continuar la tradició que ara, avui, ja podem anomenar nostrada, perquè finalment, a còpia de segles d'insistència, ja ens l'havem feta nostra, Xavier Llorens, que no tenia cap més concepció nacionalista que la que acabem de palesar, en els rars escrits que ha deixat, perquè tot l'ensenyament que va fer va ésser sempre oral i mai escrit, ens diu aquestes paraules d'un català, que sabent que es desperta a Espanya, no sap que es desperta a Catalunya: «El pensament filosòfic no és un nou element de la consciència humana, sinó una forma especial que el contingut de la consciència va prenent: per manera, que la massa de les idees elaborades per cada poble té d'ésser la matèria per la qual hom exerciti l'activitat filosòfica. El pensament filosòfic ve, naturalment, a formar part d'aquell organisme invisible que, existint en el si de cada nació, determina la seva individualitat.»

Aquestes paraules, que no sabem si van ésser inspirades al mestre català pel deixeble castellà esmentat suara, són les que proclamen el nacionalisme del pensament filosòfic, fins aleshores considerat internacional, són les que determinen a Espanya els estudis del nacionalisme espiritual a través del pensament científic, i donen origen a tots els estudis de Menéndez i Pelayo, seguits després pels del seu condeixeble Torres i Bages, que seguint les petjades del primer, marcades per la història de les idees estètiques a Espanya, escriu la Tradició catalana, que tots hem llegit, per respondre, encara que sense polèmica, al Catalanisme de l'Almirall, que són els dos llibres bàsics de la teoria nacionalista catalana, vista des de la dreta i des de l'esquerra, continuada més tard per la teoria que pretén ésser equidistant, del gran Prat de la Riba.

El condeixeble convertint-se en deixeble, aplica a Catalunya el mateix ideal que el que accepta com a mestre, aplica a Espanya. Pel castellà, l'home del segle XVI, l'ideal d'Espanya que constitueix la tradició filosòfica espanyola, és la missió de sostenir i reivindicar el cristianisme al món, joc de paraules entre catolicisme i cristianisme, que en el fons vol dir el mateix, com acaba confessant el que després va ésser bisbe de Vic. Si Espanya, segons el primer, vol ésser una nació amb fesomia espiritual pròpia, té de tornar a ésser catòlica com al segle XVI, i si Catalunya, segons el segon, vol ésser una nació amb fesomia espiritual pròpia, té de tornar a ésser cristiana com al segle XIII.

Ja poden veure els nostres lectors que aquests pietós ideal, que acaba fent pietat per la innocència i la ignorància que suposa en aquests dos varons per tants conceptes admirables, víctimes propiciatòries de l'agonia del cristianisme, a part de la trista i humiliant situació en què colloca a Espanya en general i a Catalunya en particular, limitant-les o, més ben dit, condemnant-les a ésser una agència del nacionalisme d'Israel, com si aquest poble encara no en tingués prou amb l'agència que té a Roma, que per més paradoxa, pels dos deixebles del mestre Llorens, era la ciutat eterna, és un ideal que nega tota fesomia particular. El catedràtic i el bisbe s'empenyaven, costi el que costi, en què Espanya i Catalunya no podien passar d'ésser els puntals mundials de Roma, que és el que feia dir a l'Almirall que ell no sols es volia treure el jou de Madrid, sinó el de Roma.

Ni el castellà catòlic ni el català cristià, seguint les ensenyances de Xavier Llorens, no sols no van passar d'ésser els continuadors de l'apologètica romana, catòlica i apostòlica, sinó que tant l'un com l'altre, amb l'excusa de descobrir la tradició filosòfica espanyola, van acabar en voler ofegar la mateixa ànima que estudiaven, treballant per la religió que professaven sota la capa de la pàtria i varen posar Espanya i Catalunya al servei de la religió de Roma, al revés del Cardenal Richelieu, que, a desgrat d'ésser cardenal de l'església romana, va posar la religió de Roma al servei de França, per fer-li assolir el triomf de la llibertat religiosa que Roma negava. I és que el nacionalisme dels dos deixebles de Xavier Llorens no era més que l'encarnació de llur fanatisme.

Portats per aquesta obsessió regressiva, ni l'un ni l'altre van aportar res al material acumulat pels segles a l'esforç espiritual d'Espanya i de Catalunya, perquè no van passar de fer una història filosòfico-literària, que resumint els fets del passat no en resumia l'ànima. Va ésser el mestre llur, el que amb les seves lliçons de cada dia a la mateixa hora, recollint en la càtedra, on portava el recolliment de les meditacions filosòfiques fetes a casa seva, tot el pensament fill del Penedès, el que va continuar la tradició científica catalana, sense saber-ho ni voler-ho, perquè el que els dos deixebles no van veure prou clar, perquè estaven enlluernats per la religió que defensaven, Xavier Llorens, com abans Balmes, ho va veure més clar que l'aigua, sense necessitat d'estudiar ni de conèixer la nostra tradició espiritual més alta.

El nacionalisme de Xavier Llorens, doncs, va consistir en ésser pràctic i no teòric com el dels seus dos deixebles, amb la circumstància, com hem vist en començar, que creient que la seva filosofia responia i corresponia a la unitat del nacionalisme espanyol de l'època, que Menéndez i Pelayo va voler sintentitzar, responia i corresponia exactament al nacionalisme català a punt de renàixer, que Torres i Bages també va intentar sintetitzar.

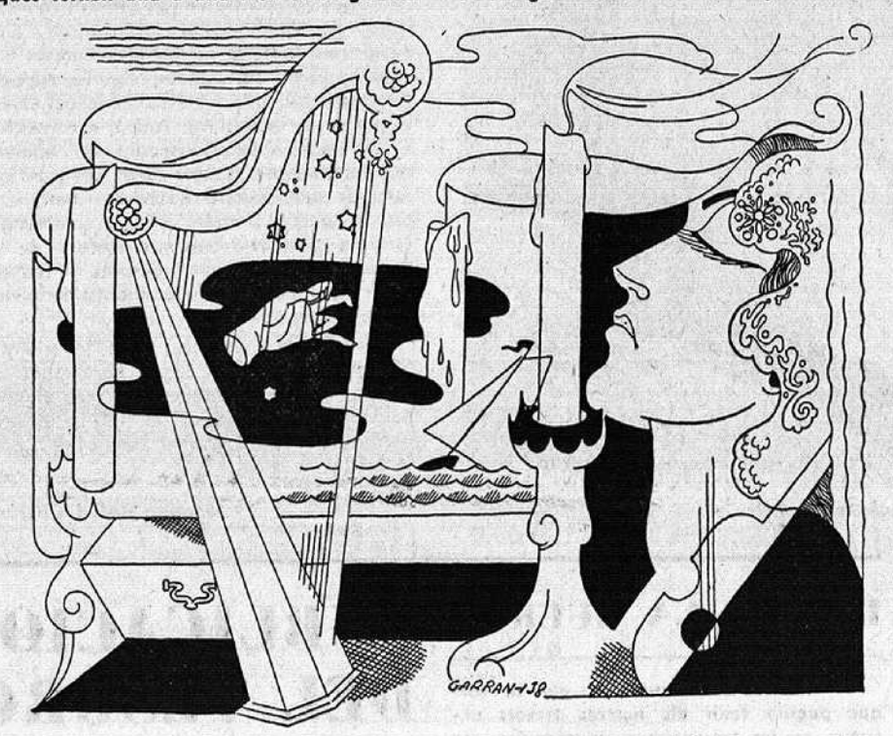
Francesc PUJOLS

SIMFONIA EN RE MAJOR

Music to hear! why hear'st thou music sadly?
Shakespeare

Els sons greus dels violoncels senyalen l'anunci de la terrible nova. Els violins uneixen els seus tristos laments al mateix compàs lent. Núvols que s'acumulen ràpidament en un cel capvespral. Cortines blanques, ingràvids vels de gassa lleugerament moguts pel vent. Comença la introducció d'un corn anglès, un to més alt, en escala d'augments, fins unir-se al món musical del metall. Tot el dia havia plogut, el terra reflexava el final d'una tarda vagament grisa. En la nit una tempesta esclatava amb fúria. El metàl·lic so de les trompetes travessava, com un llampec, la revoltada atmòsfera. Tots eren situats en la cambra d'a abaix. Al centre, el cadàver voltat de quatre canelobres de fusta negres, on uns ciris en gammes grogues finien en la muda cançó de les flames. En el silenci, subratllant-lo, uns contrabaixos expressaven el misteri de la mort. Les veus dels homes eren nascudes en la fuga del temps, sons profunds, entre els parèntesis dels oboès. Tímides veus, aterroritzades i tristes. Ella resta abatuda, agenollada damunt el sòl de pedra. El seu rostre d'adolorida expressió s'il·lumina com els rostres verges de Boticelli. Es la llum i el color a través el cristall ombrívol del trànsit cruel. S'encenen els primers sons de l'arpa. Gotes brillants en la superfície obscura de la Simfonia. L'oració mou els seus llavis, recorda, i en aquell passat recent, uns fins arabescos al piano, una mar blava i una verda muntanya de pins s'ofereixen insistents en la seva ànima sensible. Les barques mig tombades damunt la sorra ardenta. Sol de migdia que fa aclucar els ulls, que gira en un èter de llum. Lluny, les blanques cases del poble, i el silenci del repòs. Tota l'orquestra marca la bella perspectiva del somni meravellós. La suau modulació de les flautes i les vigoroses pinzellades del piano que expressa en fa major els pals inclinats de les velles barques.

Ella havia besat aquests llavis immòbils i pàl·lids. Havia retingut aquest cos inert i rígid. El clarinet penetra com un punyal de lluent fulla en l'inquieta arquitectura del seu cor. El conjunt de sons es fon, s'endinsa en les denses tenebres de la matinada. Les ones topen furiosament contra les roques, i una escultura d'ombres s'eleva per damunt la terra i la mar. Les barques tornen una a una i en el brogit musical un "scherzo" comença a canviar la pintura de Turner en un lluminós paisatge marítim de Seymour Haden. "Cantabile" acompanyat per l'arpa en escales àgils damunt l'aigua tranquil·la. El dia s'anuncia en un cel sense núvols i estén benèfic la calma de la seva llum. No tarda, però, un violí a introduir-se i finalment dominar l'"andante vivace" del metall. Ell no ha tornat. Els violins s'uneixen en un lament harmònic. Ell no ha tornat! I les violes, i els oboès, i les trompetes inicien l'"adagio" cruel de l'espera. Angoixa, terror, i al front la mar embolcallada pel misteri i el silenci. "Presto" els clarinets tallen l'harmonia. En la línia de la platja uns homes es mouen en direcció a un lloc. La mar mutila el secret i retorna a la terra allò què d'ella és. L'home. L'"adagio" continua torturat per unes escales altes del piano. Les notes greus dels violoncels repeteixen el primer tema. El cadàver entre quatre ciris finals i un grup de figures humanes vetllant aquell símbol de la vida i de la mort. Llàgrimes en els ulls d'ella, en unes fines notes de l'arpa, i quan l'últim so s'ha fos, els contrabaixos construeixen la màscara tràgica de l'home. Dos cops ràpids amb tota l'orquestra i la Simfonia ha finalitzat.

Carles POCH

INTENCIONS — MOLIERE EN CATALA

Llegeixo — sempre, malgrat la guerra, ens resta un xic de lleure per a llegir — que al Teatre Català de la Comèdia s'ha estrenat, amb èxit, «La Feréstega Domada», de Shakespeare, en traducció de J. Farran i Mayoral. Em sembla molt bé, em sembla una bella pensada. Si Shakespeare era un autor de gran públic — un autor que feia teatre popular, teatre del poble — i tenia èxits de gran públic a Londres, en temps de la reina Isabel, crec que també en pot tenir a Barcelona en temps del President Negrín. El veritable teatre, el teatre veritablement humà, no és el de sala i alcova dels snobs, sinó el del poble. Jo estic segur que un públic sense estudis universitaris, sense la tarja de soci de l'Ateneu, s'emocionarà profundament, s'interessarà profundament, davant «Edip Rei», «Otello», «El Alcalde de Zalamea», «Fuente Ovejuna», «Guillem Tell», cosa que no passaria amb la dramàtica molt sàvia, molt intel·ligent, però absolutament freda, rígida i declamatòria, de Corneille i de Racine.

Crec que la direcció del Teatre Català de la Comèdia ha tingut una bona pensada en estrenar aquesta comèdia de Shakespeare. Shakespeare, quan riu o quan plora, sempre és més interessant que el riure fals i el fals plorar dels marxants del teatre.

I crec que no estaria malament que la direcció del Teatre Català de la Comèdia ens donés, després, una obra de Schiller: el «Guillem Tell», com exemple, que, malgrat les reduïdes proporcions de l'escenari, podria reeixir força. Schiller, més que no pas Goethe — Goethe fou l'home que menyspreà Beethoven i digué que «preferia la injustícia al desordre» — té un to heroic i abrandat que ritmaria molt bé amb el moment heroic i abrandat que estem vivint.

I després de Schiller, Molière. Molière no envelleix, car els vicis que serveixen de tema a les seves comèdies són d'ahir, d'avui, de demà i de sempre. Estic segur de l'èxit que avui tindrien les comèdies de Molière, car el públic no és tan insensible ni tan ignorant com alguns suposen. Ultra que representar Molière és un honor, sempre és més interessant representar «L'escola dels marits», «Jordi Dandin» — quan no sigui en l'adaptació infecta que en féu Josep Maria de Sagarra amb el títol d'«El senyor Pupurull» i que, en funció de benefici, estrenà l'actor Domènec Aimeric al Teatre Romea — «El Misàntrop» o «L'Avar», que no pas «El vot de les dones» o «Els rovellats».

Alfons Maseres ha traduït molt bellament, molt dignament — amb una dignitat exemplar — les obres de Molière. I l'Editorial Barcino — tan digna de lloança per la seva labor — les ha publicat en vuit volums de presentació polida i acurada. — Vol. I: «Tartuf», «Don Joan», «El Misàntrop». Vol. II: «Les trapelleries de Scapin» — obra que té una estreta relació amb «Los intereses creados» — «El casament per força», «El Sicilia», «L'atabalat». Vol. III: «Les dones sàvies», «Les precioses ridícules», «La comtessa d'Escarbanyas», «Don García de Navarra». Vol. IV: «L'escola dels marits», «L'escola de les mullers», «Crítica de l'Escola de les mullers», «Jordi Dandin». Vol. V: «El senyor de Pouceaugnac», «El metge per força», «L'amor metge», «El malalt imaginari». Vol VI: «El despit amorós», «La princesa d'Elida», «Els pretendents magnífics». Volum VII: «El burgès gentilhome», «L'avar», «Els enfadosos», «Sganarelle». Vol. VIII: «Amfitrió», «Psique», «Melicerta», «Pastoral còmica», «L'Impromtu de Versalles».

Alfons Maseres, l'autor de «Fets i paraules de mestre Blai Martí» i de «Zodiac» — dues de les obres més importants de la novellística catalana — ha traduït en prosa l'obra del gran còmic francès. Posant en prosa els versos de Molière —que, més que un poeta, fou un gran home de teatre — Alfons Maseres no ha desvirtuat gota l'obra de l'autor de «Tartuf» i l'ha fet més immediata i fàcil a la comprensió del públic i ha accentuat i ha donat relleu, per tant, a situacions i personatges. El vers no és, en si, un element còmic. I moltes vegades no té res a veure amb la poesia. Així en tinguérem un bon exemple, en Pitarra, que escrivi en vers grans comèdies i no fou un poeta. Poseu en prosa algunes comèdies de Pitarra — «La Dida», «Les joies de la Roser», «El ferrer de tall», etc. — i s'aguantaran igualment i cap espectador amb un xic d'intel·ligència enyorarà la cantarella del vers. I el mateix, anys després, ha passat amb Josep Maria de Segarra, que pitarrejant sovint — sense que en ell hi hagués el gran home de teatre que hi havia en l'autor de les «gatades»— ha escrit comèdies en vers que ben poc tenen a veure — excepte «La careta» i «Cançó de taverna» — amb el teatre poètic.

«Tartuf», «L'Avar», «El burgès gentilhome», «El misàntrop», «L'escola dels marits», «L'escola de les mullers», «Jordi Dandin», etcètera, són obres que el nostre públic d'avui veuria amb gust. Sobretot si no estaven assajades a cuita corrents, si els actors estudiaven bé els personatges, si la «misse en scène» tenia un cert decòrum. Per a fer-ho en quatre esgarrapades, o sigui: malament, val més no fer-ho. Jo crec, però, que podria fer-se bé, car tenim actors i escenògrafs que reeixirien en l'empresa. I crec que no caldria ni una conferència explicativa de les valors i les intencions de Molière, car Molière — sortosament — era un autor que, més que per a la cort, escrigué per al poble i ha estat el poble i no la cort qui l'ha consagrat. I no necessita, per tant, explicació. Al revés de Shakespeare, que es desentenia dels personatges que creava — em refereixo, naturalment, al Shakspeare autor dramàtic i no a l'actor —, Molière és un moralista. I les moralitats arriben directament al poble sense necessitat d'un bon senyor que vol lluir la seva erudició.

Lluís CAPDEVILA

MESTRES DE LA PINTURA CATALANA

ISIDRE NONELL

Nascut a Barcelona l'any 1873, en un dels barris més típics de la ciutat vella, Isidre Nonell creix en un ambient casolà d'horitzons limitadíssims, i, des de molt jove, el gran amor als seus topa constantment amb els impulsos del seu temperament obert a totes les modernes tendències.

Aquesta lluita comença a l'escola, prossegueix en el Batxillerat, i acaba amb el triomf del seu esperit rebel que l'empeny a clavar una puntada de peu als llibres. A les matemàtiques, sobretot, per les quals sent una horror invencible.

Davant d'aquesta actitud heroica, la família transigeix. Permetrà que el noi sigui pintor. Però exigirà que estudiï allò que se'n diu tota la "carrera". I Isidre Nonell la inicia a l'Acadèmia Mirabent. Va després a la de Martínez Altés. I més tard a l'Acadèmia Graner, on comença a conèixer els seus models predilectes, els pobres vinguts del carrer, i on s'esbossa la base realista damunt la qual havia d'assentar-se el seu art personalíssim. Fregüenta, per últim, les classes de Llotja, on esdevé deixeble de Caba. La seva independència artística no es podia avenir de cap manera amb la disciplina rígida d'aquell terrible mestre, que no va tardar a sentir aversió per aquell jove díscol que es resistia

NONELL : «Al recó d'un portal»

feréstegament a acceptar les seves teories tan humilment acatades per tots els deixebles fins aleshores. Es possible que, durant algun temps, l'amor propi de professor encengués Caba fins al punt de considerar Nonell com a inepte per a l'art. Però a la fi el seu innegable talent el féu adonar de la indiscutible vàlua d'aquell principiant, i fins i tot una vegada no pogué menys de felicitar-lo a la classe de composició per una obra que Nonell, recordant les tardes d'octubre passades al Parc, pintà prenent per model aquells vells asseguts en un banc i rodejats de fulles seques. L'obra es titulava "Melangia". Aquell tema emocionà profundament el vell professor. L'entendrí de valent. I li féu sentir, en el fons de la seva ànima, una mena de remordiment que l'empenyé a intentar captar-se l'estimació d'aquell noi tan bullicios com dotat. Però tot fou en va...

I és que Nonell havia nascut per a ésser un reformador. Per a reaccionar amb violència contra les fòrmules fetes, contra l'art industrial, contra allò de "per a militars, En Cusachs; per a doner "guapes", En Masriera; per a cementiris, l'Urgell..." La lluita que havia de sostenir era titànica. La que havia de sostenir sobretot contra la decepció de la seva família, desesperada per les coses d'aquell noi que no volia estudiar ni creure cap mestre, i que no feia més que errar pels suburbis a la recerca de pobres, gitanes, recons miserables per a fer-los servir de model... Nonell, en efecte, estava vivament interessat per aquelles figures i aquells paisatges suburbials. Els pintava perquè els sentia, però també, segons contava el seu gran amic, Joaquim Biosca, perquè la seva família no pogués dir que hi havia res de superficialment bonic ni de banal en la seva pintura.

Es el 1893 quan es parla per primera vegada de Nonell. En una Exposició de Can Parés, on presenta uns estudis. L'any següent exhibeix un "Paisatge" en el Círcol Artístic, i en l'anual de París del 1895 diversos paisatges de Montjuïc. Fou Ricard Canals qui, el 1897, el convencé d'anar a París, on continuà fent la vida que menava a Barcelona, errant pels afores, atret pels indrets més miserables i els tipus més desgraciats.

A finals del 1898, exposà en els "Quatre Gats" una sèrie de dibuixos acolorits, i, uns mesos més tard, anà novament a París per a fer-hi una segona exposició, que aquesta vegada installà a les Galeries Vollard. Dibuixos inspirats en la repatriació de soldats de Cuba i Filipines que foren molt celebrats. Després d'aquesta segona estada a París, tornà a pintar paisatge. El juny del 1902, i el gener del 1903, a Can Parés, presentà uns quants paisatges i una sèrie de tipus de gitanos negres i ressecs. El públic i la crítica el deixaren en un abandó tan gran que un altre hauria sucumbit.

El seu calvari fou terrible. No tan sols els seus li feien la vida impossible. L'enveja i la rutina, estretament agermanades, obscurien les intel·ligències més clares. Nonell era brutalment atacat. I en el periòdic "Joventut", signat Brull, aparegué un article que, malgrat la seva ferocitat canibalesca, operà paradoxalment el miracle de posar un punt final al calvari nonellià. De cop i volta, el nostre pintor coneix l'èxit més viu. Els periòdics parlen molt bé de la seva obra. Ven teles. Bagaria ja ens el mostra content, exhibint una bossa plena. Els disgustos de Nonell s'han acabat. La seva pintura sofreix també una evolució. Perd en transcendentalisme i guanya en valors pictòriques, en solidesa, perquè s'hi reflexa ell mateix. La primera etapa era la plasmació de l'ambient extern. La segona, l'exteriorització del que el pintor porta a dins. Havia començat pintant misèries humanes. Volia acabar interpretant, amb sumptuosa matèria pictòrica, saborosos bodegons, carns esplèndides, escenes suggestivament casolanes... Havia començat essent el pintor de la misèria. Anava a convertir-se en l'artista exterioritzador de l'opulència, del benestar. Aquest canvi tan brusc pot semblar il·lògic. Però no ho és. Perquè el seu isolament, primer, li féu comprendre l'íntima desolació dels desheretats de la fortuna, i el seu triomf, després, li féu estimar la felicitat dels ambients confortables i tranquils.

Per desgràcia nostra, quan la triomfal gamma de Nonell s'anava concretant en poemes pictòrics dignes del més exigent paladar artístic, acabà, el 1911, la seva carrera, tot i deixant-nos, com es diu, amb la mel a la boca.

Joaquim BAS I GICH

NONELL : «Al llindar de la mort»

NONELL : «La gent no està per romanços»

L'ART I LA GUERRA

PUBLICACIONS DE LA «JUNTA CENTRAL DEL TESORO ARTISTICO»

A tothom que s'interessi per la sort que puguin tenir els nostres tresors artístics en les tràgiques circumstàncies actuals, no res trobem de més recomanable que la consulta dels fascicles informatius que la "Junta de la Protección del Tesoro Artístico Nacional" ha tingut la gentilesa de trametre'ns. El contingut d'aquests interessantíssims fascicles d'informació i propaganda és força variat. Començant pel que explica en general, les finalitats i alguns dels treballs realitzats per aquesta Junta protectora, i acabant pel que conté una "Réplica a Miguel Artigas", ex-director de la Biblioteca Nacional de Madrid, per un article publicat en l'"Heraldo de Aragón", en el qual aquell feia apreciacions sobre l'estat del tresor bibliogràfic en la nostra zona, que aquest opuscle demostra ésser del tot inexactes. Segueix un fascicle que, sota el títol "Testimonios de técnicos extranjeros" conté els resultats de la visita i la informació fetes per Sir Frederic Kenyon, ex-director del "British Museum", i James G. Mann, conservador de la "Wallace Collection", sobre els tresors artístics de Madrid i de València. Força encisador és el dedicat per Javier de Winthuyren als deliciosos "Jardins de la fàbrica de teixits de Brihuega" i documentalment curiosíssim aquell altre opuscle en el qual hom descriu la "Propaganda Cultural" per mitjà de cartells, etc., feta per aquesta Junta.

Tothom que sigui afeccionat a les coses d'Art ha de posseir els fascicles que ara anem a comentar somerament, començant per aquell dedicat a la importantíssima "Colleccio Larrea", aplec selecte d'antiguitats peruanes de la cultura inca que tant d'interès despertà en ésser exposat a París l'any 1933 i més endavant a Sevilla, amb ocasió del XXVI Congrés internacional d'Americanistes. No menys remarcable és el consagrat a la meravellosa "Collecció de Tapissos" amb la sèrie dels "Fets dels Apòstols" segons els "cartons" de Raffaello i les esplèndides sèries flamenques, entre les quals una "Temptació de Sant Antoni", segons un "cartó" del Bosco, és més que mereixedora per ella sola d'un llarguíssim article. El mateix diríem del dedicat al "Museu de Orihuela" en el qual Justo García Soriano fa la descripció comentada d'aquesta veritable mostra de petit museu que entre moltes coses curioses i algunes de ben remarcables guarda quelcom excepcionalíssim: no gens menys que una obra atribuïda al "pintor entre els pintors", a Velázquez. Es tracta d'un admirable "Sant Tomàs d'Aquino", que Elías Tormo suposa ésser obra del pintor de Múrcia Nicolás de Villacis, però que, més endavant, Nicolle, Von Soga i Gómez Moreno atribuïren a Velázquez i que confirmà Allende-salazar en reproduir-ne el bocet que es guarda a Londres.

«Crucifixió», taula flamenca de finals del segle XV, procedent d'un asil d'ancians de Cuenca

No menys remarcable és el fascicle dedicat als tresors artístics de Terol, dels que sobresurten uns sorprenents retaules tallats en fusta pel francès Gabriel Joli i un de pintat per Jacomart, el gran pintor valencià del quatre-cents, procedent de Rubielos de Mora. Però de tots els fascicles el més ple d'interès ha estat per a nosaltres aquell que, sota el títol "Hallazgos notables", dóna a conèixer algunes obres que, ultrapassant el nivell de l'art local, atenyen cims ben alts de l'art universal. Vegi's, si no: en el convent madrileny de l'"Encarnación" hom trobà no gens menys que una "Nativitat" que és, segurament, l obra d'aquell Bernardino Luini que amarà d'una personalíssima i insinuant tendresa la subtil complexitat vinciana. ¿Voleu contrast més gran que l'ofert pel naturalisme depurat, "clàssic", d'aquesta importantíssima "Nativitat" luinesca amb el "manerisme" expressionista, exasperat i aspre, del "Sant Andreu" i "Sant Francesc" del Greco que hom troba al mateix convent? Una altra obra excepcional del Greco fou descoberta en un poblet de la Mancha que el llibret no especifica: es tracta d'una sorprenent "Adoració dels Pastors", d'un clar i obscur alluci-nant i fascinador que revela novament l'excepcional situació en què es troba situat el seu autor, el genial Domenikos Theotokopoulos, entre els bizantins mosaics de la Kahrie Djami i el barroc pictòric del Tintoretto. Però al costat d'aquestes produccions excepcionals de l'art del Sud Mediterrani hom ha trobat també, encara, una obra del Nord germànic pariona d'elles per la valor i la importància: es tracta d'una "Crucifixió", procedent d'un asil de vells de Cuenca, que hom pot atribuir amb tota seguretat, creiem, a Gerard David, el darrer de la dinastia dels grans mestres de l'escola de Brugges. Es interessant aquesta "Crucifixió" perquè mostra en la seva angulosa ondulació o gesticulació una emprempta de l'estil de Van der Weyden, que talment difereix de la placidesa o tectonisme que és característic d'aquest Gerard David, com es pot veure en la "Crucifixió", tan peculiarment seva per l'estil d'aquesta, que es guarda al Museu de Berlín. Recordem de passada, que l'eminent Friedländer ja remarcà també aquesta emprempta estilística van der weydiana en alguna de les "Madones" principals del pintor d'aquesta "Crucifixió" de Cuenca, que es fa remarcar, además, pel seu paisatge, d'un sentiment profund i amarat d'una solemnitat i d'una noblesa verament extraordinàries.

M. A. CASSANYES

«Nativitat», atribuïda a Luini, que es trobà al convent madrileny de l'Encarnación

Demà s'inaugura el

Saló de Tardor

MERIDIÀ s'ocuparà extensament d'aquesta important exposició col·lectiva

BALADA DE VIOLETTE

L'alegre Violette, pell blanca i fina
i fins i tot d'un aire malaltís,
tenia un blau estrany a la retina,
el cos esmunyedís.

Tenia sempre a punt una rialla
que li dringava per les blanques dents
i uns cabells rossos com un feix de palla
i una mà experta en els amoixaments.

Violette era esvelta com un lliri
i sensual com esclatat clavell;
volia i feia seu el meu deliri
amb tot d'esgarrifances a la pell...

Violette, graciosament felina,
bellesa amb una punta d'immatur,
llavi molsut, però menuda sina,
amor que es dóna encara prematur!

Amava la mollesa de la seda,
captava oblit als estupefaents...
La seva nuditat marmòria, freda,
m'emmalaltia tots els pensaments...

Un jorn —adesiara el cor l'evoca—
mentre em perdia jo en el seu cabell
ella es posava el mocador a la boca
i se li constellava de vermell...

I el temps passava, i ella s'esllanguia
com crisantem batut de pluja i vent...
Ai, Violette, sacerdotissa pia
d'amor, rosa de carn i de turment!

Violette, llavi fi, galta rosada,
hàbil maneig de rímel i carmí!
Violette, cos lleuger, pell setinada,
pètal de rosa xop de serenó!

Un dia en visitar-la — era debades
que jo seguís les rutes de l'oblit —
les portes de la casa eren badades:
a dintre, uns plors clamaven en la nit...

I Violette, la d'aquell riure franc
i cos esmunyedís i pell tan fina,
era jacent dintre un taüt tot blanc
com una perla dins de la petxina...

Josep M.ª FABRA